

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 29

Рівне – 2017

УДК 94(477) + 94 (100)

А 43

ББК 63.3 (4Укр)

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного ун-ту. – Вип. 29. – Рівне : РДГУ, 2017. – 305 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан – кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м.Рівне)

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила – кандидат історичних наук, професор (м.Рівне)

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій – кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

Редакційна рада:

Давидюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Жарна Криштоф – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Киридон Алла – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Троян Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Київ)

Фісанов Володимир – доктор історичних наук, професор (м.Чернівці)

Шугаєва Людмила – доктор філософських наук, професор (м.Рівне)

Члени редколегії:

Галуха Любов – кандидат історичних наук, доцент (м.Рівне)

Жилюк Сергій – доктор історичних наук, професор (м.Остріг)

Майзнер Роберт – доктор хабілітований в галузі історії, професор (м.Ченстохова, Республіка Польща)

Соммер Ханна – доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор (м.Жешув, Республіка Польща)

Степанков Валерій – доктор історичних наук, професор (м.Кам'янець-Подільський)

Стоколос Надія – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Чухліб Тарас – доктор історичних наук, провідний науковий співробітник (м.Київ)

Швецова-Водка Галина – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Шеретюк Руслана – доктор історичних наук, професор (м.Рівне)

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 10 від 30 листопада 2017 р.

ISSN 2519-1942

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 червня 2016 р.)

**Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.**

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Пластова, 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ,
isf_rdgu@ukr.net
<http://isf.rv.ua/>

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017

12. Національні відносини в Україні у ХХ ст. Збірник документів і матеріалів / Упор. М.І. Панчук та ін. – К.: Наукова думка, 1994. – 558 с.
13. Національні меншости в Західно-Українській Народній Республіці // Діло. – 1918, 21 листопада. – С. 1.
14. Очерк истории еврейского народа / Под ред. Ш. Эттингера: В 2-х ч. – Б. м., 1994. – Ч. 2. – 859 с.
15. Павлишин О. Формування та діяльність представницьких органів влади ЗУНР–ЗОУНР (жовтень 1918 – червень 1919 рр.). Дис. на здобуття вченого ступеня канд. іст. наук. На правах рукопису. – Львів, 2001. – 226 с.
16. По Україні. Урегулювання жидівських автономічних справ в З.О.УНР // Републіка. – 1919, 1 квітня. – С. 2.
17. Стахів М. Західня Україна. Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918-1923 рр.: У 4-х т. – Скрантон: Український робітничий союз. Національно-освітня бібліотека, 1960. – Т. III; Т. IV. – 192 с.
18. Устименко В. Національно-персональна автономія: теорія, історія, практика / В. Устименко // Наукові записки / Збірник. – К., 1998. – Серія «Політологія і етнологія». – Вип. 5. – С. 104–113.
19. Шаумян С. О национально-культурной автономии / С. Шаумян. – М., 1959. – 49 с.
20. Шевченко А. Автономія етнічна / А. Шевченко // Євтух В. Б., Трощинський В. П., Галушко К. Ю. та ін. Етносоціологія: терміни та поняття. – К., 2003. – С. 226–233.
21. Шульгин О. Автономія / О. Шульгин // Енциклопедія Українознавства. Словникова частина / Гол. ред-р В.Кубійович. – Львів, 1993. – Т. I. – С. 18–21.
22. Bierzanek R. Autonomia narodowa / R. Bierzanek // Sprawy Narodowościowe. – 1937. – № 4-5. – S. 359–404.
23. Gelber N. M. The national autonomy of Eastern-Galician Jewry in the West-Ukrainian Republik, 1918-1919 // A History of Polish Jewry during the revival of Poland. – New-York: Shengold Publishers, 1990. – Pp. 221–232.
24. Manifest zjednoczonych stronnictw żydowskich na Bukowinie // Nowy Dziennik. – 1918, 29 października. – S. 3.

УДК94:323(=161.2)(438)

Тетяна Микитюк

УКРАЇНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО У СЕЙМІ І СЕНАТІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ У 20-Х РОКАХ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті на основі критичного аналізу архівних джерел та верифікації історіографічних досліджень аналізуються форми і методи роботи українських послів і сенаторів до польського парламенту першого та другого скликання. Звертається увага на діяльність «посольських бюро», проведення віча, підготовку інтерпеляцій. Доведено, що українське парламентське представництво, попри внутрішні ідеологічні розбіжності та перегрупування, у важливих питаннях займало консолідовану позицію.

Ключові слова: Волинське воєводство, вибори, послы, сенатори, Друга Річ Посполита.

Forms and methods of the work of Ukrainian ambassadors and senators to Polish parliament of the first and second convocations are analyzed in the article based on the critical data analysis of archive materials and the verification of historiographic researches. The attention is directed to the activity of «ambassadorial bureaus», popular assemblies conducting, interpellations planning. It has been proved that the Ukrainian parliamentary mission in spite of the ideological differences and regrouping took a consolidated position on important issues.

Key words: Volhynian voivodship, elections, ambassadors, senators, The Second Commonwealth of Poland.

Forms and methods of the work of Ukrainian ambassadors and senators to Polish parliament of the first and second convocations are analyzed in the article based on the critical data analysis of archive materials and the verification of historiographic researches. The composition of the Ukrainian representatives had a tendency to form the three main trends in the Western political spectrum – the national, pro-government and pro-soviet. The attention is directed to the activity of «ambassadorial bureaus», popular assemblies conducting, interpellations planning. The largest number of interpellations submitted by the Ukrainian ambassadors concerned cases of abuse of Polish power in the educational sphere, land shortage issues in the countryside. However, the requirements of the ambassadors were not fulfilled, which predetermined contempt

in the legal methods of work, and in the future led to the radicalization of forms of struggle. It has been proved that the Ukrainian parliamentary mission in spite of the ideological differences and regrouping took a consolidated position on important issues.

В статтє на основани критического анализа архивных источников и верификации историографических исследований анализируются формы и способы работы украинских послов и сенаторов польского парламента первого и второго созывов. Обращается внимание на деятельность «посольских бюро», проведение веч, подготовка интерпелляций. Доказано, что украинское парламентское представительство, несмотря на внутренние идеологическое разногласия и перегруппировки, в важных вопросах занимали консолидированную позицию.

Ключевые слова: *Волинское воеводство, выборы, послы, сенаторы, Вторая Речь Посполитая.*

Постановка наукової проблеми. Вивчення досвіду участі українських політичних партій в парламентських кампаніях міжвоєнної Польщі є важливим з кількох причин. По-перше, парламентаризм був важливою легальною формою українського національного руху в умовах Другої Речі Посполитої. По-друге, парламентська діяльність українських послів відіграла важливу роль у пропаганді ідей державної самостійності і соборності України, в протистоянні політиці асиміляції українців. По-третє, вивчення зазначеної проблеми важливе з огляду на характер українсько-польських стосунків міжвоєнної доби.

Метою наукової статті є висвітлення форм, методів роботи та значення українського представництва у парламенті Другої Речі Посполитої першої та другої каденції.

Аналіз досліджень проблеми. Означена тема ще не знайшла цілісного дослідження в сучасній історіографії, хоча окремі сюжети висвітлені у працях О. Зайцева, О. Власюка, М. Шуміла та ін. Джерельну базу наукової статті склали передусім архівні документи, а також стенографічні звіти засідань парламенту, міжвоєнна періодика.

Виборчі кампанії Другої Речі Посполитої були тим імпульсом, що сприяв активізації політичного життя на західноукраїнських землях. Вищий законодавчий орган Польської держави став для українців найважливішою трибуною для висловлення своїх прагнень, боротьби проти обмеження владою діяльності українських політичних, культурно-освітніх і господарських інституцій, протестів проти сваволі адміністрації на місцях.

Про активність українських парламентарів та про ступінь гостроти національного питання впродовж усього міжвоєнного двадцятиліття свідчить той факт, що саме українські обранці найчастіше з-поміж усіх парламентарів виступали з сеймової трибуни та виносили на розгляд парламентських комісій найболючіші питання. Крім того, парламентські вибори 1922 р. стали каталізатором відродження політичного життя на західноволинських землях і дали змогу українським діячам проводити агітаційну роботу з населенням.

Склад українських представників унаявнив тенденцію до оформлення трьох основних течій в західноукраїнському політичному спектрі – національної, проурядової та радянофільської. Ця тенденція з очевидністю оформилася у 1920-х роках і в загальних рисах зберігалася впродовж всього міжвоєнного періоду.

До Сейму першого скликання, що працював з 28 листопада 1922 до 3 листопада 1927 р., було обрано від Волині 12 послів, від Полісся – 2, від Холмщини та Підляшшя – 6 [9, с. 163]. У парламенті виник Український сеймовий клуб на чолі з Антоном Васильчуком з Холма та Український сенаторський клуб, який очолив Олександр Карпинський з Рівного.

Обранці, об'єднані в Українську парламентарну репрезентацію (УПР) проводили значну громадсько-політичну роботу на території Волині. У кількох містах діяли «Посольські бюро», даючи можливість українським послам, які багато часу проводили у Варшаві, одержувати об'єктивну інформацію про соціально-економічну та політичну ситуацію в краї, а жителі могли звернутися безпосередньо до своїх обранців для вирішення нагальних проблем. Але основними формами позапарламентської роботи було проведення звітних зібрань, на яких вони не лише звітували про свою парламентську діяльність, але й гостро виступали з осудом антиукраїнських дій влади. Звітні зібрання не раз перетворювались на стихійні народні віча – форму роботи, яка використовувалась у передвиборчій агітації 1922 р., залучаючи широкі маси і доносячи партійну інформацію зрозумілою для них мовою. В умовах відсутності в селян постійного доступу до радіо та преси такі зібрання були фактично єдиним способом контакту з виборцями. Крім того, посольські віче стали для народних обранців засобом збирання інформації з місць, яка потім використовувалась для підготовки сеймових виступів та інтерпелляцій.

З часом виробилася певна традиційна схема проведення посольських звітних віче. Розпочиналися вони виголошенням так званого «політичного реферату», в якому змальовувалась поточна ситуація в

державі і на міжнародній арені, перебіг дебатів у парламенті. Після цього, як правило, давався звіт про законотворчу роботу конкретного депутата або й цілого клубу, акцентуючи увагу на захисті прав українців. У другій половині 1920-х років, після формування багатопартійного українського політичного табору, коментувались також міжпартійні стосунки в краї. Наступним етапом був «організаційний реферат», який був покликаний заохотити до утворення організаційних партійних структур на місцях. Після цього проводилася дискусія щодо піднятих питань, за результатами якої ухвалювалась певна резолюція. По закінченню офіційної частини, як правило, парламентарі спілкувалися з населенням в індивідуальному плані, надаючи консультації з тих чи інших питань і отримуючи з перших уст інформацію про суспільні настрої, матеріали для підготовки депутатських звернень на основі скарг населення [22, s. 256-257].

Посли і сенатори УПР виступали проти військового осадництва та польської колонізації краю. Зокрема, 29 липня 1923 р. С. Підгірський, М. Чучмай та О. Карпинський, виступаючи на посольському вічі у Рівному, заявили, що «українці не повинні допускати подальшої колонізації та осадництва на Волині, так як ця земля є українська» [6, арк. 54-55]. Особливо різко виступав С. Підгірський на зібранні у с. Любитів Ковельського повіту, закликавши: «осадників з Волині треба виганяти» [6, арк. 77].

Посольські віча як основна форма роботи з населенням та з огляду на їх масовість перебували під пильною увагою поліції. Виступи занотовувалися і не раз ставали підставою для звинувачення в антидержавній діяльності. Крім того, складність полягала в тому, що будь-яке зібрання було можливе лише з дозволу місцевої адміністрації, а у прикордонній зоні ще й поліції. Проте, навіть давши дозвіл на його проведення, представники влади суворо слідкували за дотриманням законів і за найменше порушення поліція припиняла зібрання. Як правило, приводом ставали «антидержавні промови» і «порушення суспільного порядку, поширення злочинних відозв та забороненої літератури, заклики до непокори владі, повалення існуючого ладу, класової та національної ненависті» [22, s. 266].

Згідно законодавства послы і сенаторы користувалися правом депутатської недоторканості. Стаття 21 Конституції прописувала: «Послы, ні під час дії мандату, ні після її закінчення, не можуть бути притягнуті до відповідальності за свою діяльність у Сеймі та поза Сеймом, яка здійснюється в межах посольського мандату. За промови, відозви і маніфестації в Сеймі послы відповідають виключно перед Сеймом. За порушення прав третіх осіб вони можуть бути притягнуті до судової відповідальності, якщо Сейм дасть на це дозвіл. Кримінально-судове, кримінально-адміністративне або дисциплінарне провадження, порушене проти посла перед набуттям посольського мандату, за вимогою Сейму повинно бути припинене на час дії цього мандату. Протягом усього часу дії мандату послы не можуть бути притягнуті до кримінально-судової, кримінально-адміністративної чи дисциплінарної відповідальності без дозволу Сейму. У випадку затримання посла на гарячому при вчиненні державного злочину, судова влада зобов'язана негайно повідомити про це маршалка для отримання згоди Сейму на арешт і подальші карні дії. На вимогу маршалка затриманий повинен бути негайно відпущений» [16, s. 12-13].

З огляду на це, до канцелярії Сейму постійно надходили вимоги судових інстанцій видати того чи іншого посла, що не раз ставало приводом бурхливих дебатів у стінах законодавчого органу. Були випадки втрати мандата. Так, неодноразово ставилося питання про зняття депутатської недоторканості з Марка Луцкевича. Врешті 27 квітня 1923 р його позбавили депутатського імунітету за «антидержавні виступи». Він виїхав до УСРР, де згодом був репресований сталінською владою [10, с. 560]. Існував прецедент позбавлення мандату тих депутатів, які не мали польського громадянства. У 1923 р. за рішенням Верховного суду уродженців Наддніпрянщини М. Пирогова та В. Комаревича позбавили мандатів [4, с. 294].

У програмній декларації УПР, оголошеній С. Підгірським 23 січня 1923 р. підкреслювалося, що їх метою є «відродження Самостійної Української держави», але, зважаючи на обставини, УПР готова «до співпраці з польським народом і всіма народами, що входять до складу Польщі за умови надання українцям права на самовизначення» [15, с. 27]. Однак ігнорування владою закликів депутатів надати українцям національно-територіальну автономію призвели до того, що з травня 1923 р. Український клуб остаточно перейшов в опозицію.

Найбільша кількість інтерпеляцій, поданих українськими послами, стосувалася випадків зловживань місцевої влади і поліції в освітній галузі. Незважаючи на певне пом'якшення проєктів мовних законів завдяки активним протестам українських і білоруських послів, в остаточній, винесеній на голосування редакції, вони залишалися тим же інструментом знищення національної школи, а тому всі українські послы солідарно з представниками інших непольських народів на знак протесту покинули залу засідань. Запити послів, зокрема С. Козицького, Б. Козубського, з вимогою повернути викладання у школах українською мовою було проігноровано [12, с. 3]. Подальші протести УПР

привели до того, що послів П. Васильчука, С. Козицького, М. Чучмая передали до суду і засудили, і лише після апеляції звільнили під заставу [13, с. 14].

Впродовж міжвоєнного часу болючою проблемою для послів Сейму від Волині було питання малоземелля на селі. Закон про земельну реформу від 17 грудня 1920 р. був націлений на «колонізацію східних кресів». Це викликало хвилю заворушень серед місцевого селянства, адже загальна парцеляція щойно розпочалася, а військові осадники вже отримали свої ділянки. Обурювало й те, що державної допомоги на відбудову господарств внаслідок воєнних дій не спрямовувалось, а кошти на допомогу польським колоністам знаходились. Все це посилювало почуття несправедливості в українського селянства, радикалізувало його настрої і налаштовувало проти польської держави. Незважаючи на протести представників меншин, закон про парцеляцію і осадництво був прийнятий у третьому читанні 20 липня 1925 р. Згідно цього закону, на «східних кресах» додатково відводилася земля для 7 500 військових і 3 900 цивільних осадницьких господарств [18, 1.27-30]. О. Карпинський заявляв, що «Закон про колоністів є не аграрним, а політичним законом... Думаю, що видання великих сум на піддержку колонізації викликає тільки відразу до польського уряду» [7, с. 1].

У 1923-1926 роках серед політичних партій Західної України відбулися значні перегрупування. Ці процеси відбувалися, з одного боку, у зв'язку з поширенням радянофільства, а з другого: консолідацією національного табору. Група послів об'єдналася у «Сельсою», інші підтримували УНДО в Галичині, треті зблизилися з комуністами, частина зберігала безпартійність [1, с. 43]. У цей час УПР втратила єдність, тут утворилася соціалістична, згодом комуністична фракція. У 1924 р. частина послів ініціювала утворення «Селянського союзу», а з виникненням «Сельробу» ввійшла до його складу. Після утворення УНДО і вступу до цієї партії групи послів розпочалася боротьба за лідерство в УПР. Український сеймовий клуб на дві третини складався з прихильників УНДО, але сельробівці були в президії та очолювали його (С. Козицький – голова) [14, арк. 4].

Нова політична сила – «Українське селянсько-робітниче соціалістичне об'єднання» («Сельроб») оформилась 7–11 липня 1926 р. на нараді із представників ЦК КПЗУ, «Сельсоюзу» і «Народної волі». На голову ЦК майбутньої партії було висунуто С. Маківку, його заступником – К. Вальницького. Було також вирішено, що пресові органи обох партій («Наше життя» і «Воля народа») змінять назви, а до складу їх редколегій буде введено представника КПЗУ [5, арк. 3].

1926 рік став рубежем, з якого розпочався новий період у житті польської держави та діяльності політичних партій. Соціально-політична криза, насамперед перманентні перегрупування у Сеймі і зміни виконавчої влади, зовнішні виклики та національно-визвольний рух непольських народів призвели до травневого перевороту. Однією з причин не продовжувати протистояння з українцями була висловлена Маршалком Сейму думка: «Коли розгориться громадянська війна між поляками, то вибухне загальне українське повстання і Польща втратить Західну Україну, яку тоді готові зайняти Совети» [11, с. 352-353].

Із приходом до влади пілсудчиків змінилися пріоритети в національній політиці, був взятий курс на державну асиміляцію, щоб за допомогою певних поступок зробити українців лояльними громадянами держави. Новий курс стосовно українського населення на Волині започаткував перший санаційний воевода В. Мех. Однак у червні 1928 р. через суперечності з командуванням Люблінського військового корпусного округу він пішов у відставку. Конфлікт був викликаний силовими методами військових, які, на думку воеводи, дестабілізували ситуацію і налаштовували місцеве населення проти влади. 30 червня 1928 р. волинським воеводою став Генрик Юзевський, започаткувавши десятилітній «волинський експеримент».

Діяльність українських послів і сенаторів була важлива з огляду на використання ними депутатської трибуни, отримання досвіду парламентської боротьби. Члени УПР часто висловлювали критичні заяви. Посол С. Козицький звертав увагу на те, що «уряд, особливо по відношенню до нас, не виступив з жодною програмою». Це, на думку посла, було особливо обурливо з огляду на найнижчий серед регіонів Польщі економічний та інфраструктурний розвиток «кресових» територій. П. Васильчук звертав увагу на «занедбані села на «східних кресах», адже ціла смуга, починаючи від Холмського повіту, Володавського, через повіт Ковельський і далі за Пінськ, всі ці території до цих пір польським урядом не відбудовані». Посол нагадав Сеймові про негативне ставлення українського населення до осадництва, протестував проти ліквідації православної семінарії у Кременці та утраквізації гімназії у Дермані [19, 1.85-86].

На початку 1927 р. П. Васильчук у виступі із сеймової трибуни, оперуючи цифровою інформацією, з обуренням говорив, що влада на Холмщині та Підляшші перетворила на костели 147 православних церков, а 133 церкви закрила. Закінчив свій виступ посол нагадуванням про основну мету українців – «об'єднання всіх етнічних українських земель і незалежна Українська об'єднана республіка, якою керував би селянин і робітник», ще раз підтверджуючи тезу про те, що всі українські парламентарі

незалежно від їх ідеологічних поглядів обстоювали постулати соборності та незалежності. На тому ж засіданні інший український посол С. Маківка вкотре звернув увагу на виділення з бюджету значних коштів на потреби осадництва, щоб «вирвати ще частину ґрунтів від українських і білоруських селян» [20, §.101].

Посли УПР докладали чимало зусиль для створення і розбудови «Просвіти». Сенатор О. Карпинський очолював раду Рівненської «Просвіти», в Луцькій організації працювала сенаторка О. Левчанівська, на Ковельщині – С. Підгірський, на Горохівщині – А. Братунь, на Дубенщині – М. Чучмай, у Володимирі – В. Комаревич [2, с. 29].

Українські послы Сейму першого скликання широко використовували таку форму роботи, як інтерпеляції. Згідно ст. 33 Конституції, вони мали «право звертатися з інтерпеляціями до уряду або окремих міністрів у спосіб, визначений регламентом Сейму. Міністр зобов'язаний надати відповідь усно або письмово не пізніше, ніж за 6 тижнів» [16, с. 5].

У переважній більшості інтерпеляції стосувалися цілком конкретних проблем із життя простих українців, які потерпали від дій влади. Такий характер інтерпеляцій, їх пов'язаність із щоденним життям не є випадковим, бо матеріал для них збирався безпосередньо на місцях, у виборчих округах звідки походив той чи інший посол. Відбувалося це, як правило, під час народних зібрань та віче, що скликалися парламентарями і стали основною формою агітації та зв'язку з виборцями. Крім того, матеріал для інтерпеляцій готували також «посольські бюро», які, крім міст Волині, діяли також у Бресті і Холмі. Таким чином, інтерпеляція була дієвим засобом контролю за діяльністю уряду з боку опозиції. Формально за результатами таких звернень парламент міг висловити вотум недовіри окремим міністрам чи всьому уряду. Насправді ж питання, підняті в інтерпеляціях, лише декілька разів ставали предметом дискусій у стінах Сейму і відчутних наслідків для представників виконавчої влади не мали.

Виборча кампанія 1928 р. відбувалася у принципово нових суспільно-політичних умовах. Передусім це були перші вибори до законодавчих органів, участь в яких брало все населення країни [8, с. 175]. Хоча вибори 1928 р. порівняно з попередніми були менш демократичними. На їх результати було подано аж 183 протести, передусім із «східних кресів», які було передано на розгляд Верховного суду. Крім того, була створена сеймова слідча комісія для вивчення адміністративних зловживань на виборах. Розслідування поданих протестів затягнулося на досить тривалий час, але за його підсумками було анульовано результати волевиявлення в семи виборчих округах, у тому числі в двох волинських (Ковельському і Луцькому). Було також визнано недійсними вибори до Сенату по загальновоєводському округу і призначені перевибори [17, с. 225].

Перевибори у Луцькому і Ковельському округах відбулися у травні 1930 р., хоча вони вже не мали особливого впливу на кількісне представництво українців у законодавчих палатах, позаяк Ю. Пілсудський невдовзі розпустив парламент другого скликання. Водночас ці перевибори зафіксували кардинально інші (порівняно із 1928 р.) результати волевиявлення [21, с. 33-35]. Зокрема, з'явилася тенденція до зменшення популярності «Сельробу» та зростання впливів УСРП (значною мірою – за рахунок колишніх прихильників радянських концепцій). Натомість, порівняно з 1928 р. число виборців, які віддавали перевагу УНДО в складі БНМ, залишилася практично на тому ж рівні.

Українське парламентське представництво другої каденції (1928–1930) з кількісного погляду було найбільшим у всьому міжвоєнному двадцятиріччі та найсильнішим з огляду на його особовий склад. Це зумовило й надзвичайно високу його продуктивність як у парламентській, так і позапарламентській діяльності. Так, українські депутати парламенту другого скликання подали 479 інтерпеляцій, 85 внесків і 15 термінових внесків. Водночас, за той же період ними було проведено не менше 1 323 (саме таку цифру зафіксували органи державної влади) посольських віче та народних зібрань, левову частку з яких – на теренах Галичини. У Волинському воєводстві було зафіксовано 101 народне зібрання за участю українських парламентарів [22, с. 262].

До Сейму і Сенату другого скликання від західноукраїнських земель потрапили відомі українські політичні та громадські діячі. Серед них були Максим Чучмай і Сергій Козицький від «Сельробу»; Дмитро Левицький, Остап Луцький, Сергій Хруцький, Мілена Рудницька, Дмитро Паліїв від УНДО; Лев Бачинський, Дмитро Ладика, Йосип Когут, Семен Жук від УСРП.

На початку роботи нового парламенту, 29 березня 1928 р. із програмною декларацією виступив голова УНДО і Українського клубу Дмитро Левицький, який проголосив, що непорушним ідеалом є незалежна й соборна Українська національна держава на всій українській території. Наступного дня з програмною промовою в Сеймі виступив представник УСРП Д. Ладика, який наголосив на боротьбі за створення незалежної соціалістичної республіки. 31 березня програмну декларацію в Сеймі виголосив також голова клубу «Сельроб» М. Чучмай, де критикував польський уряд і закликав до об'єднання в єдиній соціалістичній республіці [3, с. 1].

Таким чином, у парламенті другої каденції від Західної України були представлені українські клуби просоціалістичної, провладної і національно-демократичної орієнтації. Прихильників останньої було найбільше, що відображало прагнення більшості українських виборців. Водночас вибори засвідчили зростання проурядових тенденцій серед українців Волині, що можна розцінювати як успіх влади.

Загалом, оцінюючи діяльність українців у стінах парламенту, можна зробити висновок, що незважаючи на відсутність досвіду, українські представники намагалися постійно впливати на виконавчу владу, тримати руку на пульсі життя простого народу, збираючи матеріали безпосередньо на місцях. Посли Сейму докладали багато зусиль та використовували усі доступні форми боротьби для захисту прав своїх виборців. Та в більшості випадків, справедливі вимоги УПР не виконувались, що зумовило зневіру значної частини суспільства у можливості легальними методами відстояти свої інтереси, а в подальшому до радикалізації ідей та форм боротьби.

У важливих питаннях українське парламентське представництво, попри внутрішні ідеологічні розбіжності та перегрупування, займало виважену консолідовану позицію. Зважаючи на відносну чисельну слабкість Українського клубу, його керівництво шукало ситуативних союзників у тому, чи іншому питанні. Найчастіше такими ставали сеймові представництва інших національних меншин Другої Речі Посполитої – білоруси, євреї, німці, а інколи й польська лівиця. Певний час навіть стояло питання про створення спільного українсько-білоруського клубу, але з тактичних міркувань було вирішено працювати в окремих організаційних структурах, консультуючись та координуючи заходи.

Загалом, здобутий українцями у вищому законодавчому органі першої та другої каденції парламентський досвід, в подальшому використовувався народними обранцями наступних скликань. Завдяки їх зусиллям значно зросла національна свідомість населення та попри польську політику регіоналізму подекуди вдавалося налагодити співпрацю між політичними силами всієї Західної України.

Джерела та література

1. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви. Ч. II / Іван Власовський. – Нью-Йорк, 1975. – 418 с.
2. Власюк О. Західноукраїнські громадські об'єднання 1922-1927 рр.: спроби порозуміння та подолання розбіжностей. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки / Олег Власюк. – Острог, 2010. – Випуск 16. – С. 19–30.
3. Громадський голос. – 1928. – 7 квітня.
4. Давидюк Р. Українська політична еміграція в Польщі: склад, структура, громадсько-політичні практики на території Волинського воєводства: монографія / Руслана Давидюк. – Львів; Рівне : Дятлик М., 2016. – 704 с.
5. Державний архів Волинської області, ф. 1, оп. 2, спр. 1363, 117 арк.
6. Державний архів Рівненської області, ф. 33, оп. 4, спр. 6, 339 арк.
7. Діло. – 1923. – Ч. 21(9.902). – 1 травня. – С. 1.
8. Зайцев О. Політичні партії Західної України у парламентських виборах 1928 р. / Олександр Зайцев // Україна: культура, спадщина, національна свідомість, державність. Випуск 2. – Львів, 1995. – С. 172–185.
9. Кедрин І. Життя – події – люди. Спомини і коментарі / Іван Кедрин. – Нью-Йорк: Червона калина, 1976. – 724 с.
10. Луцкевич Б. Марко Луцкевич – нащадок козацького року / Борис Луцкевич // Реабілітовані історією: у 27 т. : Волинська область. Кн. 1 / гол. редкол. : П. Т. Тронько (голова), М. М. Кучерепа (відпов. секретар) [та ін.]. – Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010.
11. Макух І. На народній службі. / Іван Макух. – Детройт, 1958. – 628 с.
12. На соймовій арені: Інтерпеляції // Діло. – 1925. – Ч. 41. – 24 лютого. – С. 3.
13. Наш світ. – 1925. – Ч. 2. – С. 14.
14. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 20, спр. 2484, 141 арк.
15. Цятко В. До питання про діяльність українських послів сейму і сенаторів від Волині в 1922-1927 роках / Володимир Цятко // Волинські дзвони : наук.-краєзн. альманах. – Рівне, 1999. – Вип. 3. – С. 25–30.
16. Rzepecki T. Sejm i Senat 1922–1927 / Tadeusz Rzepecki, Witold Rzepecki – Poznań, 1923. – 552 s.
17. Rzepecki T. Sejm i Senat 1928–1933 Podręcznik zawierający wyniki wyborów w województwach, okręgach i powiatach, podobizny posłów sejmowych i senatorów, statystyki i mapy poglądowe / Tadeusz Rzepecki, Karol Rzepecki. – Poznań, 1928. – 254 s.
18. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (okres I). Sprawozdanie stenograficzne z 239 posiedzenia z dnia 20. 07.1925 r. – Warszawa, 1925. – 30 ł.

19. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (okres I). Sprawozdanie stenograficzne z 288 posiedzenia z dnia 25. 06.1926 r. – Warszawa, 1926. – 128 ł.
20. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej (okres I). Sprawozdanie stenograficzne z 321 posiedzenia z dnia 9. 02.1927 r. – Warszawa, 1927. – 132 ł.
21. Sprawozdanie z życia mniejszości narodowych za II i III kwartał 1930 r. – Warszawa, 1930. – 182 s.
22. Szumilo M. Wiece sprawozdawcze posłów i senatorów. Ukraińska Reprezentacja Parlamentarnej w latach 1928–1939. / Mirosław Szumilo. – Wshodni rocznik humanistyczny. – 2007. – T. IV. – S. 255-269.

УДК 94 (438):27

Тетяна Шамсутдинова-Лебедюк, Єлизавета Лебедюк

ОСВІТНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКО-РЕФОРМОВАНОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ

Стаття присвячена аналізу освітньої діяльності Української євангельсько-реформованої церкви та її місця у культурно-просвітницьких процесах Західної

України в умовах Другої Речі Посполитої.

Ключові слова: реформація, Українська євангельсько-реформована церква, кальвінізм, релігійна освіта, недільна школа, релігійно-проповідницька діяльність.

This article is devoted to analyses of educational activity of the Ukrainian Evangelical-Reformed Church and its place in the cultural and educational processes of Western Ukraine in the conditions of the Second Polish Republic.

Key words: Reformation, Ukrainian Evangelical-Reformed Church, Calvinism, Religious Education, Sunday School, Religious and Prophetic Activities.

This article is devoted to analyses of educational activity of the Ukrainian Evangelical-Reformed Church and its place in the cultural and educational processes of Western Ukraine in the conditions of the Second Polish Republic.

In the education sector, the Calvinists implemented a comprehensive program that included the establishment of private schools of different types and levels by the church. So, Sunday schools with an initial level were introduced. In the mid-1930's twentieth century were already 20 Sunday schools in which there were 360 children. Ukrainian reformers also paid attention to the system of secondary education. On the one hand, they sought to improve the already existing system of learning so that it was in line the demands of time, and on the other hand- they tried to open their gospel school. The decisive feature of the Calvinist system of education was the desire to combine a general education program with professional training. The church paid considerable attention on the religious education of their supporters. The school department of UESC organized big numbers of Sunday schools; Provisional courses for preachers, Sunday school teachers, chorus leaders were held periodically; the pastors organized teaching religion in popular schools.

At the end of the 30s, the twentieth century began to expand more actively in the territory of Western Ukraine. Due to the fact that the Ukrainian evangelical-reformed movement in the late 30's of the twentieth century began to expand more actively in the West Ukraine, so, that's why understanding of the importance of higher education appears. Church leadership announces the need to create a national university for youth. At that time the «Project of the organization and programs of the Evangelical People's University for Ukrainian youth» was created. The learning process was should began on September 1, 1939. The education system of the UREC, as like the church, was in the process of organization; there was an active search ways for adaptation the specific ethno confessional and supportive-political conditions of Western Ukraine.

This process was artificially interrupted by the events of the Second World War and the Soviet occupation of the region, which led to the incompleteness of the development of forms of socio-cultural adaptation of the Ukrainian Evangelical-Reformed Church. The analysis of the Calvinist system of education is evidenced by its professional level, its desire to meet the requirements time, provide their supporters with the necessary knowledge for the future professional and social activities.

Статья посвящена анализу образовательной деятельности Украинской евангельско-реформированной церкви и ее места в культурно-просветительских процессах Западной Украины в условиях Второй Речи Посполитой.

Ключевые слова: реформація, Украинская евангельско-реформированная церковь, кальвинизм, религиозное образование, воскресная школа, религиозно-проповедническая деятельность.

З М І С Т

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

<i>Карпуніна Тетяна</i> ЗАРОДЖЕННЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СИСТЕМИ КИЇВСЬКОЇ РУСИ	3
<i>Олійник Вікторія</i> ДО ІСТОРІЇ НАРОДНИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ВИСТАВ В ЗИМОВІЙ КАЛЕНДАРНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ	11
<i>Ващук Дмитро</i> СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ В XIII – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIV СТ.	16
<i>Блануца Андрій</i> СТАРОСТИ/НАМІСНИКИ/ДЕРЖАВЦІ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ XV – НА ПОЧАТКУ XVI СТ.: ПОВНОВАЖЕННЯ ТА СТАТУС	20
<i>Гурбик Андрій</i> САМОВРЯДНІ ЗАСАДИ КОПНОГО СУДОЧИНСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У СКЛАДІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (БІЛОРУСЬКИЙ КОНТЕКСТ)	21
<i>Горобець Віктор</i> КОЗАЦЬКА АДМІНІСТРАЦІЯ ТА МІСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ГЕТЬМАНАТІ: СИМБІОЗ ЧИ КОНФЛІКТНІСТЬ?	26
<i>Шандра Валентина</i> ЦЕХОВІ І РЕМІСНИЧІ УПРАВИ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ САМОВРЯДНИХ ЗАСАД В МІСТАХ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.)	30
<i>Томчук Любов</i> IWAN FRANKO W KULTURZE UKRAIŃSKIEJ	34
<i>Антипчук Надія</i> ЕПОХАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ ОЛЕНИ ПЧІЛКИ	37
<i>Давидюк Руслана, Музичко Олександр</i> АНТОН СТРИЖЕВСЬКИЙ: ШЛЯХ УЕНЕРІВЦЯ ВІД ОДЕСИ ДО РІВНОГО	41
<i>Гон Максим</i> ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНО-ПЕРСОНАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ: ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗУНР	50
<i>Микитюк Тетяна</i> УКРАЇНСЬКЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО У СЕЙМІ І СЕНАТІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ У 20-Х РОКАХ XX СТОЛІТТЯ	55
<i>Шамсутдинова-Лебедюк Тетяна, Лебедюк Єлизавета</i> ОСВІТНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКО- РЕФОРМОВАНОЇ ЦЕРКВИ В УМОВАХ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ	61
<i>Доброчинська Валентина</i> ГРАНІ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ РОМАНА ПЩУКА (1881-1979 pp.)	65

<i>Старжець Володимир</i> ОПІР ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ РАДЯНСЬКОМУ ТОТАЛІТАРНОМУ РЕЖИМОВІ У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР (1944-1953 РР.)	70
<i>Гуменюк Оксана</i> УКРАЇНСЬКА РАДЯНСЬКА СІМ'Я: СПЕЦИФІКА ПОБУТОВОГО ПРОСТОРУ	75
<i>Kundeus Oksana</i> FEATURES OF THE INFORMATION WAR OF RF AGAINST UKRAINE	78
<i>Візітвіє Юлія, Рогожина Катерина</i> ПРОЯВИ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ ГРУЗИНСЬКОЇ ДІАСПОРИ УКРАЇНИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ	84
<i>Ричко Вікторія</i> ІСТОРИЧНА РОЛЬ ПОЧАЇВСЬКОЇ ЛАВРИ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА РЕЛІГІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ	88
<i>Приходько Петро</i> ПРОГНОСТИЧНА ОЦІНКА ПОДАЛЬШОЇ ДОЛІ КРИМСЬКОГО ПІВОСТРОВА КРИЗЬ ПРИЗМУ ПЕРЕДУМОВ ТА ПРИЧИН ОКУПАЦІЇ КРИМУ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	93

РОЗДІЛ 2 ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>Озимчук Олег</i> УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ВАНДАЛЬСЬКОГО КОРОЛІВСТВА	99
<i>Озимчук Олег</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЗВИ ТА ЗМІСТУ РАННЬОСЕРЕДНЬОВІЧНИХ ТИТУЛІВ	103
<i>Ціватий Вячеслав</i> ДЖЕФФРІ ЧОСЕР (1340-1400) – ДИПЛОМАТ, ПОЛІТИК, ПОЕТ (У ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ВИТОКІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ І ДИПЛОМАТІЇ)	107
<i>Константинов Валентин</i> СОБІТИЯ 1611 В РУМЫНСКИХ КНЯЖЕСТВАХ И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ СУДЬБЫ МОЛДАВСКОГО КНЯЖЕСТВА	113
<i>Вавуліч Валентин</i> ОСМАНІЗАЦІЯ БАЛКАН. АКТ І. ЗАВОЮВАННЯ І ВОЛОДАРЮВАННЯ (ДО ПОЧАТКУ ХІХ СТ.)	118
<i>Шерстюк Руслана, Стоколос Надія</i> СКАСУВАННЯ ОСЕРЕДКІВ ОРДЕНУ ПІАРІВ У РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ: ЧИННИКИ ТА НАСЛІДКИ	122
<i>Сверова Ольга, Биков Олександр</i> РОСІЙСЬКИЙ БОНАПАРТИЗМ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ (ХІХ-ХХ СТ.)	128
<i>Плюта Наталія, Валюх Людмила</i> АНГЛО-ФРАНКО-НІМЕЦЬКЕ КОЛОНІАЛЬНЕ ПРОТИСТОЯННЯ В АФРИЦІ (ОСТАННЯ ТРЕТИНА ХІХ СТ.): ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ПРОБЛЕМИ ЗАРУБІЖНИМИ ДОСЛІДНИКАМИ	132

Щавлінський Микола СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ТА НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЄВРЕЙСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У БІЛОРУСІ В РОКИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1918 РР.)	141
Жилюк Сергій ПРОБЛЕМА КОНФЛІКТУ РЕЛІГІЙНОГО РЕФОРМАТОРСТВА ТА ЦЕРКОВНОГО ТРАДИЦІОНАЛІЗМУ НА ВСЕРОСІЙСЬКОМУ ПОМІСНОМУ СОБОРІ 1917-1918 РР.	145
Боголейша Свєтлана ПРИЧИНИ И ЭТАПЫ СОЗДАНИЯ ЛИТОВСКО-БЕЛОРУССКОЙ ССР (CAUSES AND STAGES OF CREATION OF THE LITHUANIAN-BYELORUSSIAN SSR)	149
Levchuk Iryna THE POLITICAL MEANING OF WOMEN'S ORGANIZATIONS IN THE SECOND POLISH REPUBLIC: THE NATIONAL FACTOR	153
Шульган Марина УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОНФЛІКТ 1943 РОКУ: ІСТОРИЯ ТА СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ	161
Pawlak Mateusz WYBRANE WSPOMNIENIA WOJENNE WIEŻNIÓW NIEMIECKIEGO OBOZU KONCENTRACYJNEGO AUSCHWITZ-BIRKENAU	164
Нак Elżbieta ŻYCIE I TWÓRCZOŚĆ ZDZISŁAWA BEKSIŃSKIEGO	171
Кузло Дарина ВПЛИВ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЗАСАД НА ПРОЦЕС ПАДІННЯ КОМУНІСТИЧНИХ РЕЖИМІВ У ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ ТА В УКРАЇНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	175
Опанасюк Тетяна ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА РФ 2000 р.: ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ	180
Kaczmarzyk Jan PRZYCZYNY I SKUTKI WOJNY NARKOTYKOWEJ W MEKSYKU W LATACH 2004-2010	185
Опанасюк Ірина ТРАДИЦІОНАЛІЗМ ТА ВЕСТЕРНІЗАЦІЯ В ПРИЗМІ СИСТЕМИ ДЖЕРЕЛ ПРАВА І ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ ТУРЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ	187
Вавуліч Валентин, Черній Валерій СУЧАСНИЙ СТАН ТУРЕЦЬКО-БОЛГАРСЬКИХ ВІДНОСИН	191

РОЗДІЛ 3 ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

Федоришин Микола ЗАХІДНИЙ КОРДОН ПЕРЕСОПНИЦЬКОЇ ВОЛОСТІ У ХІІ СТ.	196
--	-----

<i>Десятничук Ігор, Десятничук Ілля</i> ВИБОРИ ДО ПЕРШОЇ ДЕРЖАВНОЇ ДУМИ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ	204
<i>Бородинська Ліна</i> СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДИ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН У С. ПОСНИКОВІ НА РІВНЕНЩИНІ (1918-1939 РР.)	209
<i>Ярошик Роман</i> ГОЛОКОСТ У МІСТІ РІВНЕ	215
<i>Галуха Любов</i> РУСИФІКАТОРСЬКА ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	217
<i>Грималюк Оксана</i> БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЦЕРКОВНИХ БРАТСТВ ВОЛИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	225

РОЗДІЛ 4

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

<i>Підлужна Ольга</i> ДОКУМЕНТАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ІСТОРІЇ П'ЯТИДЕСЯТНИЦЬКИХ ГРОМАД НА ВОЛИНІ	231
<i>Мартинчук Світлана</i> ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ ПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.	236
<i>Гончар Ольга</i> УКРАЇНСЬКИЙ ВЧЕНИЙ ХІХ СТ. (ДО 200-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ МИКОЛИ КОСТОМАРОВА)	244
<i>Пазюра Наталка</i> ЗМІСТ ТА ХРОНОЛОГІЧНІ МЕЖІ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАРОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСЕРВАТИЗМУ	248
<i>Кузьміна Ірина</i> РОЛЬ МЕЦЕНАТІВ У РОЗВИТКУ НАУКИ ТА КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ Ф. ШТЕЙНГЕЛЯ)	251
<i>Постоловський Руслан</i> «ПРАЗЬКА ВЕСНА» 1968 Р. У НОВІТНІЙ ЧЕСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ	257
<i>Батуріна Світлана</i> УКРАЇНА В ПІДРУЧНИКАХ З ІСТОРІЇ СУСІДНІХ КРАЇН (РОСІЯ, ПОЛЬЩА, БІЛОРУСЬ)	261
<i>Михальчук Роман</i> НОВІ СВІДЧЕННЯ ПРО ГОЛОКОСТ У МІЗОЧІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ УСНОІСТОРІЧНОГО ПРОЕКТУ В ЛИПНІ – СЕРПНІ 2016 р.)	265
<i>Голубеў Валянцін</i> АБШЧЫНА Ў БЕЛАРУСІ ХVІ-ХVІІІ СТ.: ЭВАЛЮЦЫЯ ТЭРМІНА	274

РОЗДІЛ 5 РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

Дятлов Володимир

АКТУАЛЬНЕ ВИДАННЯ НА ТЛІ ПРОЦЕСУ «BREXIT»

(Рецензія на монографію: Грубінко А.В. Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики (1990-2016 рр.): монографія / А.В. Грубінко. – Тернопіль: Осадца Ю.В., 2017. – 640 с.)279

Томчук Любов

ІСТОРИЯ «ВІКУ ЖІНОК»282

Галуха Любов

ЦЕРКВА ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН-БАПТИСТІВ

СЕЛА ПОСНИКІВ НА РІВНЕНЩИНІ

(Рец.: Бородинська Л. Осібно, але воєдино.

100-річчя церкви євангельських християн-баптистів с. Посників на Рівненщині. –

Рівне: Дятлик. – М., 2017. – 296 с.)293

Вирський Дмитро

МОНАСТИРСЬКІ МАЄТНОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІСЦЕВЕ УПРАВЛІННЯ

ТА САМОВРЯДУВАННЯ НА КРЕМЕНЧУЧЧИНІ ПІСЛЯ КОЗАЦЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

СЕРЕДИНИ XVII СТ.294

ISSN 2519-1942

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 29

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Лариса Федорук, Владислав Самсонюк**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 1.12.2017 р. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Наклад 300. Обл.-видав. арк. 35,6. Замовлення № 209/1.

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

ISSN 2519-1942

A 43 Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного ун-ту. – Вип. 29. – Рівне : РДГУ, 2017. – 305 с.

УДК 94(477) + 94 (100)
ББК 63.3 (4Укр)

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2017